

7.3 Baroko kultūra ir architektūra Lietuvoje

Baroko kultūros suklestėjimą Lietuvoje nulėmė katalikybės atgimimas XVI a. pab.–XVII pr. ir aktyvi jėzuitų ordino veikla. Daugelis didikų iš kalvinistų, liuteronų perėjo į katalikybę, globojo vienuolijas, kvietėsi jas į Lietuvą. Baroko įsitvirtinimo laikotarpis iki XVII a. vidurio – tai tolimesnis Lietuvos kultūros kilimo metas, kupinas kūrybiškumo, ambicijų ir naujovių. Jei iki XVIII a. pradžios LDK teritorijoje buvo tik pernešamos iš Vakarų, ypač Italijos, perimtos baroko formos, jas čia kiek modifikuojant ir patobulinant, tai XVIII a. pavyko sukurti savitą baroko atmainą, kurią šiandien skiria ir vertina visi meno ir architektūros istorikai. Originaliausi pavyzdžiai – bažnyčios, statytos 1730–1790 m. Tokios bažnyčių formos yra gavusios **Vilniaus baroko** (kartais – Vilniaus rokoko) pavadinimą. Labiausiai į akis krentantis šios architektūros bruožas – du bokštai, kurie apačioje yra storesni, o kylant į viršų siaurėja ir baigiasi mažučiu „šalmu“. Apatinis tų bokštų tarpsnis dažniausiai yra labai aukštas, o virš jo esantysis žemėja. Tokiu būdu sukuriama iliuzija, kad bokštai yra grakštūs, liauni ir lengvi. Sąmoningai buvo laikomasi specifinių, Lietuvai ypač būdingų, fasado proporcijų – jie siauresni ir aukštesni nei kitur. Iš čia tas įspūdis, jog LDK architektūra yra grakšti ir lengva. Be to, kurdami sienas, ypač fasadus, architektai ne vien dekoruoja lygiomis kiek iškilusiomis arba viena su kita persiklojusiomis juostomis, bet padaro juos lanksčius ir dinamiškus. Kartais net patys fasadai sukonstruojami taip, jog atrodo, kad banguoja. Atskiros jų dalys „išsipučia“ arba „subliūkšta“, lyg visa konstrukcija būtų spaudžiama iš šonų. Tai sukelia žavių šviesos ir šešėlių efektų.

Pagal „Barokas Vilniuje ir Vilniaus barokas“

Pirmasis barokinis statinys – **Šv. Kazimiero bažnyčia** – pradėta statyti 1604 m. pačiame miesto centre, Rotušės aikštėje.

Bazilijonų vartus 1761 m. suprojektavo J. K. Glaubijas. Aukščiausioje vertų dalyje pavaizduota Š. Trejybė. Istorikškai vartai yra Šv. Trejybės bažnyčios ir Bazilijonų vienolyno ansamblio dais, tačiau dėl savo išskirtinumo, puošnių barokinių formų, gali būti laikomi ir kaip atskiras architektūros paminklas.

1. Klausimai ir užduotys:

1. Kada, kur ir kokiomis aplinkybėmis atsirado barokas?
2. Kokie požymiai būdingi visoms baroko meno šakoms?
3. Išvardykite žymiausius Baroko stiliaus LDK architektūros paminklus.

7.3 Baroko kultūra ir architektūra Lietuvoje

Barokas Lietuvoje vyravo du šimtmečius. Sukurta europinės reikšmės kūrinių: Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčia, Vilniaus katedros Šv. Kazimiero koplyčia, Pažaislio vienuolyno ansamblis prie Kauno. Prie Vilniaus baroko suklestėjimo daug prisidėjo talentingas architektas **Jonas Kristupas Glaubicas**.

Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia yra ne tik architektūros šedevras, ji be galo svarbi ir vertinant iš istorinės perspektyvos – bažnyčia įamžina Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pergalę prieš maskvėnus ir jų išsavyrą iš Vilniaus po šešerius metus trukusios okupacijos. Šešiolika metrų siekianti bažnyčia puošta italų meistrų. Nors pastato statybos darbai vyko greitai ir sklandžiai, architektas, nepatenkintas vietos meistrų darbais, vidaus puošybai iš Italijos pasikvietė meistrus Džiovanį Pjetrą Petrè ir Džiovanį Mariją Galį, kurie ir sukūrė didžiąją dalį – apie 2000 – stiuko lipdinių. 1682 m., dar nebaigus statybų, mirė bažnyčios fundatorius M. K. Pacas, kuris savo testamentu paliko tolimesnę fundaciją statyboms užbaigti. M. K. Pacas palaidotas kriptoje po patį įėjimu, o apie tai byloja grindinyje iškaltas užrašas „Čia guli nusidėjėlis“.

2. Raskite baroko pastatų savo gyvenamojoje vietoje. Nufotografuokite juos, aprašykite ir pristatykite klasėje.

7.3 Baroko kultūra ir architektūra Lietuvoje

3. Palyginkite gotikos ir baroko meno stilius. Kokių panašumų ir kokių skirtumų išvelgiate? Užpildykite lentelę.

	Gotika	Barokas
Panašumai		
Skirtumai		

4. Palyginkite tris garsiausias Vilniaus bažnyčias: Vilniaus Šv. Onos, Vilniaus Šv. apaštalo Petro ir Povilo ir Vilniaus katedrą. Užpildykite lentelę.

		

7.3 Baroko kultūra ir architektūra Lietuvoje

5. Perskaitykite ir išnagrinėkite rašytinį šaltinį.

Vilniaus architektas J. K. Glaubicas

Tiksli žymiojo architekto gimimo data nei vieta nežinoma. Manoma, kad Jonas Kristupas Glaubicas gimė apie 1700 m. Svidnicėje (vok. Schweidnitz), Silezijoje. 1732–1735 m. mokėsis Dancige pas meistrą G. Forsterį. Spėjama, kad architektūrą galėjęs studijuoti pietų Vokietijoje. Nėra ir jokio žinomo išlikusio jo atvaizdo.

Į Vilnių J. K. Glaubicas atvyko po 1737 m. miestą nusiaubusio gaisro, pakviestas evangelikų liuteronų parapijos. Jam vadovaujant, 1739 m. padėtas dabartinio Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčios pastato kertinis akmuo, architektui pavesta suprojektuoti bei įrengti bažnyčios interjerą, perstatyti parapijos bibliotekos pastatą, pasirūpinti kitais parapijai kelių pėsesijų sklype tarp Vokiečių ir Pranciškonų gatvių priklausančiais pastatais. Už šiuos darbus iki 1742 m. jis gavo nuolatinę algą. Atskirus parapijos užsakymus architektas vykdys ir vėliau. Nuo 1746 m. J. K. Glaubicas buvo renkamas į Vilniaus evangelikų liuteronų parapijos vadovybę, joje ėjo įvairias su pastatų administravimu susijusias pareigas. 1742 m. vedė parapijos kantorius dukrą Barborą Liudviką Suchland. Jiedu susilaukė devynių vaikų, pilnametystės sulaukė trys dukterys. Šalia aktyvaus dalyvavimo Vilniaus evangelikų liuteronų parapijos gyvenime J. K. Glaubicas plėtojo glaudžius asmeninius ir profesinius ryšius su įvairių tikybų menininkais ir dailiųjų amatų meistras, dvasininkais. Daug prisidėjo atstatant miestą po 1737 m. ir 1748–1749 m. gaisrų. Pagal J. K. Glaubico projektus Vilniuje perstatyta Šv. Kotrynos (1743 m. paaukštinti bokštai, apie 1746 m. rekonstruota Šv. Apvaizdos koplyčia), evangelikų liuteronų (1739–1742 m.; įrengė interjerą), Šv. Jonų (pagrindinis fasadas, presbiterijos frontonas, barokiniai altoriai, 1749 m.) bažnyčios, rotušė (1753 m. paaukštintas bokštas), Žengimo į dangų (misionierių) bažnyčia (paaukštinti bokštai, pristatytas tambūras, 1756 m.), Šventosios Dvasios cerkvė (1753 m., sukūrė jos ikonostasą 1757 m.), gyvenamųjų namų, pastatyti bazilijonų vienuolyno vartai (1762 m.) ir daugelis kitų pastatų ne tik Vilniuje, bet ir kitose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vietovėse.

Mirtis architektą užklupo darbo vietoje – tikrindamas mūrininkų darbą, žuvo nukritęs nuo pastolių. Buvo palaidotas senosiose Vilniaus evangelikų liuteronų kapinėse, dabartinėje Liejyklos gatvėje. Šiandien kapo vieta nežinoma.

Parengta pagal <https://www.8diena.lt>

Klausimai ir užduotys:

1. Remdamiesi šaltiniu paaiškinkite, kodėl apie J. K. Glaubicą yra išlikę tiek nedaug informacijos?
2. Parenkite kelionių maršrutą „Žymiausi Vilniaus gotikos meistro J. K. Glaubicos architektūros paminklai“. Pristatykite jį klasėje.
3. Kartu su klase suorganizuokite ekskursiją ir aplankykite žymiausias Vilniaus baroko bažnyčias.

*Šv. Jonų bažnyčios fasadas,
žymiausias J. K. Glaubico kūrinys*

